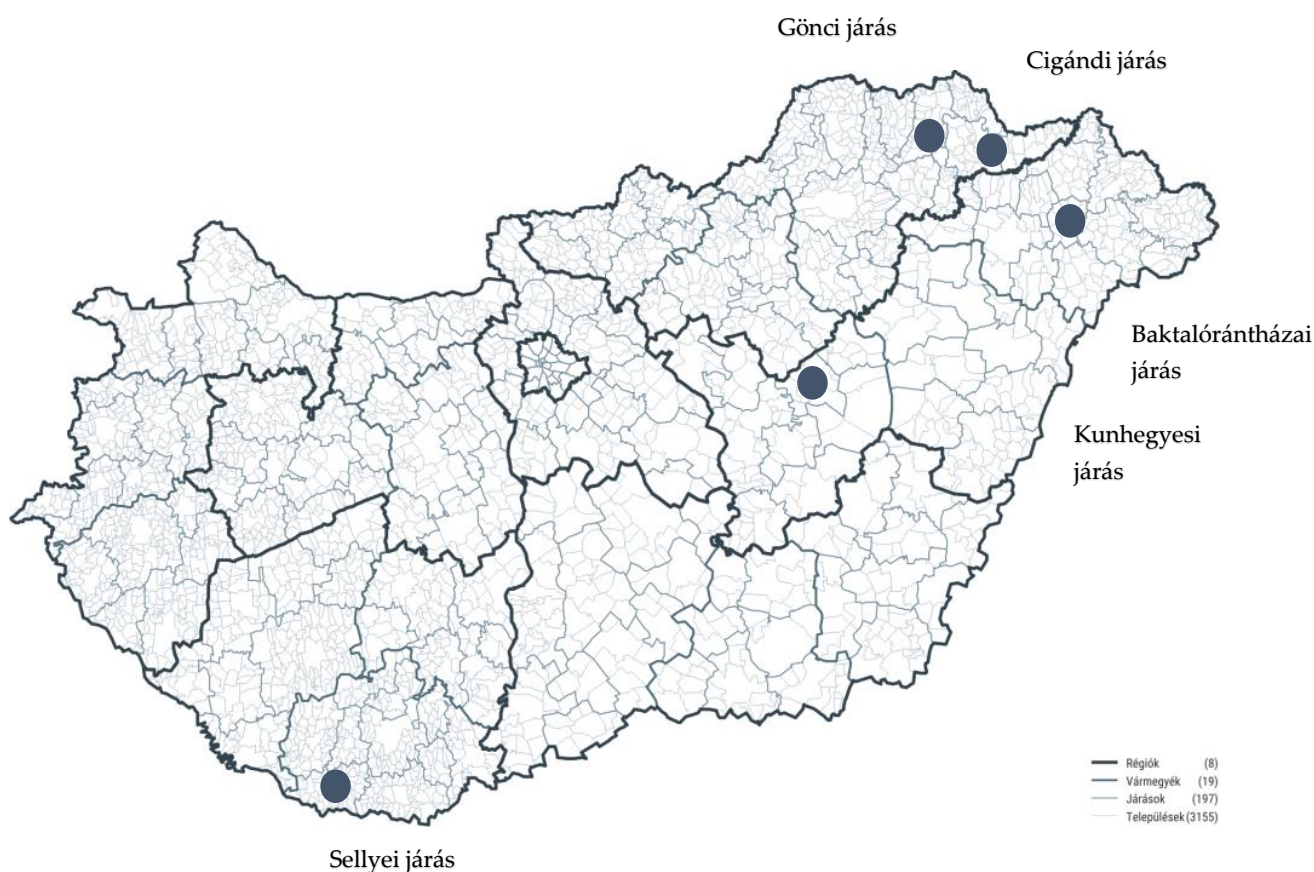

PERPÉK ÉVA: PROGRAMISMERTETÉS ÉS KUTATÁSI HÁTTÉR

A Végtelen lehetőség program struktúrája

Az „EFOP-1.5.1-17 Végtelen lehetőség - Kísérleti program a leginkább elmaradott járások területi felzárkózása érdekében” program Magyarország öt legelmaradottabb járásában valósult meg. Célja az volt, hogy modellprogramok indításával megfékezze és megállítsa a célterület további leszakadását, és csökkentse a járáson belüli fejlettségbeli különbségeket. A pályázati felhívás értelmében a beavatkozások a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által kidolgozott ún. diagnózis alapú Jelenlét programon és annak kiterjesztésén alapultak. A felhívás tehát az öt legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járásra, azaz a Cigándi, a Sellyei, a Gönci, a Kunhegyesi és a Baktalórántházai járásokra vonatkozott (1. térkép). Négy járás az – észak-keleti és déli – országhatárokhoz közel, egy járás pedig (a Kunhegyesi) belső periférián helyezkedik el.

1. Térkép A Végtelen lehetőség programot megvalósító öt járás elhelyezkedése

Forrás: KSH Területi atlasz alapján saját szerkesztés

A pályázati felhívás civil szervezeteknek, egyházaknak és egyházi jogi személyeknek szólt. A pályázat nyertes gesztorszervezetei a járások fenti sorrendjében a Magyar Református Szeretetszolgálat, a Katolikus Karitás, az Ökumenikus Segélyszervezet, a Magyar Máltai

Szeretetszolgálat és a Baptista Szeretetszolgálat lettek. A kedvezményezettek a megvalósítás 48 hónapja alatt kb. 400 millió ft vissza nem térítendő támogatásban részesültek. A forrást az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásban biztosította.

A projekt megvalósítás 2018 márciusától 2022 közepéig, illetve végéig tartott. A program három fő tevékenységcsoport köré épült: szükségletfelmérés, hiányosságok feltárása; együttműködések erősítése; szakmai fejlesztés, támogatás, pilot programok a rendszerhiányok pótlására, szolgáltatások célzottabbá tételére. A három fő, a program céljaihoz szervesen kapcsolódó tevékenység egy negyedikkel egészült ki, ami az „EFOP-1.4.1-15 Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása” kiemelt programmal való együttműködést takarta. A program felépítését: tevékenységeit, az elérni kívánt változásokat, rész- és átfogó eredményeket az alábbi táblázat foglalja össze:

1. táblázat A Végtelen lehetőség program felépítése

	INPUTOK	VÁLTOZÁS	RÉSZEREDMÉNYEK	ÁTFOGÓ EREDMÉNYEK
	400 millió ft támogatás, 48 hónap – adminisztráció, szakmai stáb, szakemberek, szolgáltatások, képzések stb.		A diagnózis alapú Jelenlét program adaptálása és disszeminálása	A járások leszakadása megfékeződik, illetve megáll
1.	Szükségletfelmérés, hiányosságok feltárása az MMSZ által „kidolgozott” ún. diagnózis alapú jelenlét módszerrel	A szolgáltatások és programok a pontosan feltárt helyi szükségletekre reagálnak	Ismételhető, elsajátítható, alkalmazható beavatkozások, módszerek, eljárások, innovatív eszközök gyakorlati modellezése – <i>amelyek beilleszthetők a szociális ellátórendszerbe</i>	A járási intézményhálózat a meglévő szükségletekre reagál, azokat kielégíti
2.	Együttműködések erősítése			
	Mediáció, konfliktuskezelés, közösségfejlesztés; szolgáltatói kerekasztalok (2 db/év); hálózatosodás a szervezetek között; negyedévente járási fejlesztési fórum	Rendszeres és megoldásközpontú kommunikáció a szervezetek és szereplők között	Együttműködésen alapuló működési módok kitapasztalása – segítő a szakpolitikát a megfelelő intézkedések bevezetésében	A szolgáltatások működési hatékonysága javul
		A járási szolgáltatások és fejlesztési programok egymást kiegészítve működnek	Helyi (laikus és szakmai) közösségek aktivizálása, ágazat- és szakmaközi együttműködések; hálózatosodás a szervezetek között; szinergia a járási fejlesztési programok között	
			Területi és járási szintű szinergiák feltárása,	A szolgáltatások összehangoltan működnek

			szolgáltatások innovatív összehangolása	
3.	Szakmai fejlesztés, támogatás, pilot programok a rendszerhiányok pótlására, szolgáltatások célzottabbá tételére		Helyi vezetők, szakemberek és önkéntes segítők fejlesztése	
	2 db „Jelenlét pont” szolgáltató és közösségi tér; folyamatos szakmai jelenlét, szociális munka; a diagnózis alapján szükséges programok, szolgáltatások indítása, innovatív eszközök kidolgozása; komplex járási fejlesztési programterv elkészítése és felülvizsgálata; szociális és gyjóléti, gyvédelmi szolg-ok kapacitásbővítése	Kielégítetlen lakossági szükségletek (részleges) betöltése	Meglévő szolgáltatások humánkapacitása nő, a folyamatos szakmai jelenlét következtében szükségletalapú és rugalmas szolgáltatások, megoldások valósulnak meg	Meglévő szolgáltatások minősége javul, a hiányzó szolgáltatások pótlásra kerültek
	Rendszerhibák jelzése a helyi szolgáltatók és tárcák felé; készség- és képességfejlesztés, érzékenyítés, képzési anyagok, műhelymunkák; kiadványok és egyéb eszközök: lakosság, szakemberek, döntéshozók, vállalkozók, társ vállalk., civil szervezetek számára	A szakemberek és egyéb szereplők érzékenysége és szakmaisága fejlődött, érintettek és bevontnak érzik magukat a helyi és/vagy járási problémákba és érdekeltek a kezelésükben	Pilot programok a rendszerhiányok pótlására, szolgáltatások célzottabbá tételére	
	A diagnózis alapú hiányzó szolgáltatások és hozzáférés biztosítása	A lakosság ellátottsága javul		
	Rendezvények forrásteremtés témában; helyi szolgáltatások koordinációjának és fejlesztésének támogatása; jó gyakorlatok cseréje; szakmai rendezvények	A szervezetek és kezdeményezések forrásteremtő- és bevonó képessége javul. A rendszeres kommunikáció révén a szolgáltatások jobb minőségűek és koordináltabban működnek		Javul a szolgáltatások fenntarthatósága
4.	Együttműködés az EFOP-1.4.1-15 azonosítószámú, Integrált Gyermekprogramok Szakmai Támogatása elnevezésű projekt kedvezményezettjével			

Forrás: Az EFOP-1.5.1-17 Végtelen lehetőség program pályázati felhívása és Moore et al. (2015) alapján saját szerkesztés

A felhívás a diagnózis alapú Jelenlét programon alapuló beavatkozási lépéseket a következőkben jelölte meg:

1. Kapcsolatfelvétel, együttműködés a szereplőkkel, bizalomépítés.
2. Szükségletfelmérés/diagnózis elkészítése.
3. Cselekvési terv/térségi programok megtervezése a helyi szereplőkkel közösen.
4. Folyamatos szakmai jelenlét, továbbá a diagnózis alapján feltárt hiányzó szolgáltatások biztosítása.
5. Helyi problémákra reagáló innovatív megoldások, cselekvések kialakítása a helyi szereplőkkel közösen.
6. A program nyomon követése, értékelése, disszeminációja.

A pályázatok a Végtelen lehetőség program megvalósítói számára mindössze két indikátort írtak elő. Az egyik a migránsokra, külföldi háttérű személyekre, kisebbségekre (beleértve a marginalizálódott közösségeket, például a romákat) vonatkozott. A célérték a program végére a járás lakosságának legalább 6%-a, de minimum 600 fő volt. A másik indikátor a végrehajtott településfejlesztési célú programokba bevont elmaradott települések száma volt. A cél a projekt végére a járásban található kedvezményezett települések 25%-a, de minimum 3 település volt. A projekt számszerűsíthető mutatóit a következőkben határozták meg: két kialakított Jelenlét pont (szolgáltatást igénybe vevők száma 50 fő), járási szolgáltatói kerekasztal létrehozása és működtetése évi két üléssel, járási fejlesztési fórum létrehozása, egy rendszerhiányok pótlását, szolgáltatások célzottabbá tételét segítő pilot program létrehozása, valamint komplex járási fejlesztési terv kialakítása.

A Végtelen lehetőség program tervezését és megvalósítását tehát a kiemelt program támogatta. A kiemelt program feladata volt ezen túl a Gyerekesély program (EFOP 1.4.2-16 Integrált térségi gyermekprogramok), a Jó kis hely szolgáltatások és a Biztos Kezdet Gyerekházak (EFOP-1.4.3-16 Jó kis hely – Biztos Kezdet Gyerekházak és kistépülési komplex gyermekprogramok támogatása) kísérése, mentorálása, szakmai módszertani támogatása. A kiemelt program konzorciumi partnerei a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság (TEF), a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ) és a Társadalomtudományi Kutatóközpont (TK). Közülük az MMSZ többrétű, hármas szerepkörben jelent meg. Egyrészt a kiemelt program részéről mentorszervezetként, másrészt megvalósítóként a Kunhegyesi járásban, harmadrészt a diagnózis alapú jelenlét módszer megalkotójaként és alkalmazójaként. A kiemelt programban az MMSZ vezetésével több kutatás készült a Végtelen lehetőség program kapcsán (Koreny et al. 2022, Mátyás et al. 2020, Panyik 2020).

A folyamatkövető- és értékelő kutatás felépítése

Elméleti alapvetések

Jelen kötet a Végtelen lehetőség programot kísérő folyamatkövető- és értékelő (monitoring) és szervezeti kutatás eredményeit foglalja össze. A monitoring kutatásban körbejárjuk, hogy a járási projektek milyen tevékenységekkel és szolgáltatásokkal reagáltak a helyi igényekre, és milyen eredményeket értek el. A projekteket helyi és járási környezetükbe ágyazva vizsgáljuk, elemezve az állami szolgáltatókkal és hasonló fejlesztési projektekkal való kapcsolatokat. A programmegvalósítás- és környezet érzékletes vizsgálata mellett célunk továbbá az öt járási projekt

komplex értékelése mikro-, mezo- és makroszinten: a megvalósított tevékenységek, az elért eredmények és a program célrendszere szintjén. Továbbá amellet, hogy áttekintjük a Végtelen lehetőség program fenntartásának perspektíváit, levonjuk a programmegvalósítás tanulságait és javaslatokat fogalmazunk meg hasonló, járási szintű fejlesztési programok tervezéséhez és megvalósításához.

A folyamatértékelési eljárások az egészségügy területén a leginkább kidolgozottak (Donald et al. 2018, McGill et al. 2020, Thorseth 2023 stb.). Az ennél általánosabban alkalmazható folyamatértékelési elméletek és gyakorlatok sokféleképp csoportosíthatók (De Silva et al. 2014, Moore et al. 2015). Ezek közül az egyik az elmélet alapú (Weiss 1997) és a valóság alapú értékelés (Pawson, Tilley 1997) szétválasztása. Az elmélet alapú megközelítések közül az egyik adekvát a változáselmélet (theory of change). A változáselmélet nem a szó szoros értelmében vett elmélet, hanem egy pragmatikus megközelítése annak, milyen változás(oka)t generál - ha generál - egy beavatkozás. A változást és a hatást gyakran szinonimaként használják, mi a változásra a hatáznál tágabb, megengedőbb értelemben hivatkozunk. A változáselmélet tehát annak empirikus vizsgálata, hogy hogyan és miért működik egy kezdeményezés vagy szolgáltatás. Az empirikus vizsgálat az összes feltételezett oksági mechanizmus indikátorainak mérését jelenti. A változás feltérképezése egy folyamatosan módosítható, módosuló, sőt minden bizonnyal módosítandó dinamikus rendszer, amibe az érintetteket is érdemes vagy inkább be kell vonni. (De Silva et al. 2014).

A változás elméletén túl a Végtelen lehetőség folyamatértékelésének releváns elméleti keretet nyújthat a folyamatok normalizálásának elmélete (normalisation process theory, Murray et al. 2010). A normalizálás elmélet feltárja azokat a tényezőket, amelyek elősegítik és gátolják egy beavatkozás rutinszerű megvalósítását. Az elmélet nemcsak a program futamideje alatti megvalósításra fókuszál, hanem azokra a folyamatokra is, amelyek során a beavatkozás „eltűnik”, vagyis beépül, beágyazódik, szervesül egy adott rendszerbe. A normalizálás nem visszafordíthatatlan, ugyanis egyes kivezetett szolgáltatások visszatérhetnek, illetve újonnan bevezetettek és elterjedtek eltűnhetnek. A normalizálás dinamikus folyamat és állandóan változó intézményi, infrastrukturális, gazdasági, társadalmi, politikai összetevőkből áll.

Annak megértéséhez, hogy aktuálisan hogyan működik, hogy néz ki egy beavatkozás („sein” jelleg), lényeges referencia, hogy potenciálisan hogyan működhetne, illetve hogyan kellene működni („sollen” jelleg). Utóbbiakat a pályázat célrendszere egyértelműen megmutatja (lásd még Pleace 2016). Az aktuális és kívánatos működést például ún. hitelesség vizsgálattal lehet összevetni. *„A hitelesség mérését úgy is felfoghatjuk, mint az eredeti paradigmától való eltérés vagy az eredeti modelltől való eltávolodás vizsgálatát.”* (Pleace 2016:64). Egy program sikeressége gyakran pozitívan korrelál hitelességének mértékével, azonban ez nem törvényszerű. Jelen folyamatértékelés során szigorúan vett hitelesség vizsgálatra nincs mód, a program céljainak és a megvalósított beavatkozásoknak az összevetése azonban elkerülhetetlen.

A változáselmélet és a folyamatértékelés irodalmából kutatásunk az alábbi elemekre támaszkodik: megvizsgáljuk a megvalósítás teljes folyamatát, az eközben (a) előidézett változásokat, hatásokat, (b) érvényesülő hatásmechanizmusokat és ezek megismételhetőségét, valamint (c) a megvalósítást segítő és akadályozó külső, kontextuális tényezőket. A program megvalósítás különböző szakaszaira vonatkozóan felhasználjuk továbbá az alábbi iránymutatásokat:

- a) Az inputok terén megvizsgáljuk, hogy megvalósultak-e a pályázati kiírásban szereplő feladatok, létrejöttek-e a szolgáltatások. A feladatokat milyen szakemberek látják el, és mik a szolgáltatások nyújtásának infrastrukturális feltételei.
- b) Az outputok terén egyebek mellett kitérünk arra, hogy hogyan alakult a szolgáltatások igénybevétele.
- c) A kimenetek terén feltárjuk, mi történik a szolgáltatás nyújtása után.
- d) A részeredmények és átfogó eredmények terén megvizsgáljuk, hogy a kitűzött célok megvalósulnak-e rövid távon, illetve a megvalósulás irányába mutatnak-e hosszabb távon. (De Silva et al. 2014, Moore et al. 2015)

A kutatás során feltárjuk továbbá azokat a faktorokat, amelyek elősegítik és gátolják a beavatkozás rutinszerű megvalósítását, normalizálását (Murray et al. 2010).

Kutatási célok

A vizsgálat során célunk a Végtelen lehetőség program megvalósításának végigkövetése, valamint mikro-, mezo- és makroszintű, független és objektív értékelése. Ennek érdekében külső szakembereket alkalmaztunk. A kutatás során az alábbi területekre fókuszálunk a folyamatértékelés (Moore et al. 2015), az elmélet alapú változáselmélet (De Silva et al. 2014) és a normalizálás elmélet (Murray et al. 2010) irodalmából kiindulva:

1. *Feltérképezzük a projektkörnyezetet, valamint a programtervezés- és indítás folyamatát.*

Bemutatjuk a projekt környezetét, azt a struktúrát, társadalmi, gazdasági, intézményi, szolgáltatási közeget, amibe a program beágyazódik. Leírjuk a programtervezés folyamatát és körülményeit, a bevont aktorokat, intézményeket, érintetteket. Kitérünk a program indulásának részleteire, a kezdeti tervek megvalósulására és az esetleges változásokra.

2. *Áttekintjük és értékeljük a programmegvalósítást - a tevékenységek szintjén.*

Megvizsgáljuk a program humán erőforrásait és szakmai stábját, a szakemberek bevonásától kezdve, a munkatársak összetételén és fluktuációján át a munkaszervezés szervezetspecifikus sajátosságaiig. Kitérünk a megvalósított szolgáltatások jellemzőire a program három fő tevékenységcsoportja mentén:

- a) Szükségletfelmérés, hiányosságok feltárása az MMSZ által kidolgozott ún. diagnózis alapú jelenlét módszerrel – a diagnózis minősége, hasznossága, hasznosítása, utóélete
- b) Együttműködések erősítése – helyi és járási szinten - fejlesztési fórumok, szolgáltatói kerekasztalok, szakmai programok, képzések; a program viszonyrendszere (intézmények, kulcsszereplők, más projektek)
- c) Szakmai fejlesztés, támogatás, pilot programok a rendszerhiányok pótlására, szolgáltatások célzottabbá tételére (Jelenlét pontok stb.)

A programmegvalósítást nagyban befolyásolta a COVID-19 világjárvány és a bevezetett korlátozások. Ennek megfelelően megvizsgáljuk a Végtelen lehetőség program pandémiára adott válaszait, valamint az orosz-ukrán háború következményeit is.

3. *Megvizsgáljuk a program helyi és járási beágyazottságát.*

Kijelöljük a Végtelen lehetőség projekt tevékenységeinek helyét a helyi és a járási szolgáltatási térképen. Feltárjuk, hogy a Végtelen lehetőség valamint az alap- és szakellátás, illetve egyéb

projektek vajon egymás versenytársaiként (kompetitív viszony), egymás kiegészítőiként (komplementer viszony) vagy egymással párhuzamosan (parallel viszony) működnek-e. Mérlegre tesszük, hogy sikerült-e rendszeres és megoldásközpontú, ágazat- és szakmaközi kommunikációt, együttműködést, tapasztalatcserét kialakítani a járásban, és vannak-e a hálózatosodásnak jelei.

4. *Értékeljük a programot a projekt célrendszere és elvárt átfogó eredményei szintjén.*

A tevékenységek és beágyazottság vizsgálatának fő tanulságain túl (lásd fent a 2. és 3. pontban) értékeljük a Végtelen lehetőség projektet abból az aspektusból, hogy a program megvalósult tevékenységei az elvárt átfogó eredmények, célok irányába hatnak-e, azok elérését elősegítik-e. A pályázati felhívásban megfogalmazott célok és elvárt eredmények tevékenységcsoportok szerint a következők (lásd még az 1. táblázatot az előző alfejezetben):

- a) A diagnózis alapú jelenlét módszer adaptálása és disszeminálása; a módszer mentén kialakított eljárások, eszközök ismételhetősége, szociális ellátórendszerbe illeszthetősége
- b) Együttműködések erősítése: rendszeres és megoldásközpontú kommunikáció a szervezetek és szereplők között; ágazat- és szakmaközi együttműködések; hálózatosodás a járási szolgáltatások és fejlesztési programok szinergikus, egymást kiegészítő, összehangolt működése, illetve javuló hatékonysága
- c) Szakmai fejlesztés, képzés, támogatás, pilot programok a rendszerhiányok pótlására, szolgáltatások célzottabbá tételére - meglévő szolgáltatások humánkapacitása nő, szükségletalapú és rugalmas szolgáltatások; rendszerhibák jelzése a helyi szolgáltatók és tárcák felé

5. *Értékeljük a programot a teljes program és projektkörnyezet szintjén.*

Felmérjük a gesztorszervezet, a mentorszervezet és a kísérő program szerepét, jelenlétét és a gesztorszervezetek hálózatosodását. Mérlegre tesszük a diagnózis alapú Jelenlét programot, módszert és annak viszonyát a jelenlegi szociális ellátórendszerhez. Választ keresünk azokra a kérdésekre, hogy a Jelenlét módszerrel sikerült-e jobbítási javaslatokat, alternatívákat, valamint ismételhető, általánosítható innovatív eljárásokat kidolgozni.

6. *Áttekintjük a program fenntartását és perspektíváit, valamint javaslatokat fogalmazunk meg.*

Kitekintünk a program – programelemek, szolgáltatások, munkatársak, infrastruktúra – jövőjére, fenntarthatóságára és fenntartására. Végezetül javaslatokat teszünk a hasonló programok tervezésére és a vizsgált térségek fejlesztésére vonatkozóan. Megvizsgáljuk, hogy összességében a Végtelen lehetőség típusú, járási szintű konstrukció megoldás-e az adott járás problémáira; hogy mennyiben és milyen feltételek mellett alkalmasak a megvalósító karitatív szervezetek – állami – szociális feladatok ellátására.

Módszerek

A Végtelen lehetőség program monitorozását a Társadalomtudományi Központ kezdeményezésére, vezetésével és koordinálásával külső intézmények munkatársai végezték. A folyamatkövetés- és értékelés során többféle módszerrel dolgoztunk, elsősorban dokumentumelemzést, tereplátogatást és interjúkat alkalmazva. A projektek kezdetétől a befejezésükig interjúkkal egybekötött terepmunkával kísértük végig a megvalósítás folyamatát

összesen hét adatfelvételen keresztül. A fenntartási időszak elejét egy külön, nyolcadik körben vizsgáltuk. A kutatást a Baktalórántházai és Cigándi járásban az Autónia Alapítvány, a Gönci járásban a Közösségfejlesztők és Helyi Társadalomkutatók Egyesülete, a Kunhegyesi és Sellyei járásban pedig a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont munkatársai végezték. A megvalósítókkal kapcsolatos kérdések hiteles megválaszolása érdekében a kedvezményezett szervezetek körében egy kiegészítő vizsgálatra került sor, melyet a Soreco Bt. valósított meg.

A folyamatkövetés- és értékelés részeként (idősoros) statisztikai adatokkal alátámasztva tekintettük át a programmegvalósítási környezetet, azaz az öt járás helyzetét megyei és országos összehasonlításban. A dokumentumelemzés során a diagnózis alapú helyzetfeltárásokat, a járási program szakmai tervét, a projektek egyik indikátoraként készült komplex járási fejlesztési tervet és a havi beszámolókat tekintettük át. A havi szakmai vezetői beszámolók 2020-tól álltak rendelkezésre a TK online monitoring rendszerében.

Az eredeti, világvárvány előtti koncepció szerint a folyamatkövetés- és értékelés során félévente, tavasszal és ősszel, személyes jelenlétben alapuló terepszemlére került sor. A COVID-19 világvárvány ellenére mind a hét terepszemle megvalósult a megvalósítási időszakban, csupán az időpontjaik módosultak az eredetileg tervezetthez képest, illetve egy részük átkerült az online térbe. Az empirikus vizsgálatokra 2019 tavaszán és őszén, 2020 nyarán, 2021 tavaszán és őszén, 2022 tavaszán és nyarán került sor. A nyolcadik kutatási kör 2023 elején, a fenntartási időszakban valósult meg, és egy programértékelő tanulmánnyal zárult.

Az empirikus vizsgálat során interjúk készültek a projekt megvalósítóival és a megvalósítás szempontjából releváns szereplőkkel. A projektmegvalósítást összesen 224, a fenntartási időszak elejét pedig 21 interjúval követtük végig. Járásonként átlagosan 49, zömében egyéni interjú készült, néhány közülük pedig csoportos formában zajlott le. Interjúalanyaink a programot megvalósító szakmai stáb tagjai, a gesztorszervezetek egyes vezetői, a járás településeinek polgármesterei, szociális intézmények, civil szervezetek és kisebbségi önkormányzatok vezetői, munkatársai, a járásban futó párhuzamos programok megvalósítói, valamint a szociális és oktatási intézményrendszer vezetői, szakemberei közül kerültek ki. Számos szereplővel többször vagy rendszeresen készült interjú, ilyen volt például a járási szakmai vezető vagy a projekt szerzettszolgálati szintű vezetője. A programértékeléshez tehát sokrétű és gazdag empirikus anyag áll rendelkezésre.

A hét terepszemle és a dokumentumelemzés tapasztalatait hét monitoring jelentés összegezte. E jelentések anonimizált változatát a gesztorszervezetekkel is megosztottuk, és a végleges jelentés az ő közreműködésükkel alakult ki. Az értékelésbe tehát ily módon az érintetteket is bevontuk. A tapasztalatokat minden empirikus kutatási kör után monitoring értekezleten összegeztük és vitattuk meg. A kutatás eredményeként elkészült elemző és értékelő tanulmányok a kormányzati döntéshozók és a megvalósítók informálását szolgálják az egyes programelemek, beavatkozások eredményességéről. Jelen értékelések tehát négyéves (2019-2023) kutatómunkán alapuló, a teljes programmegvalósítás (2018-2022), és a fenntartási időszak (2023 eleje) tapasztalatait összegző, szintetizáló esettanulmányok (Béres 2023, Farkas, Tánczos 2023, Keller, Váradi 2023, Kórodí 2023, Szóke, Virág 2023). Az eredmények visszajelzésül szolgálnak arról, hogy mely beavatkozások alkalmasak a szolgáltatások fejlesztésére és a járások leszakadásának megállítására, megalapozva ezzel a további beavatkozásokat.

A folyamatkövető- és értékelő kutatást kiegészítendő, a programmegvalósító egyházi háttérű nonprofit szervezetek körében egy különálló vizsgálatot a végeztünk. A szervezeti kutatás eredményeiről egy hosszabb tanulmány készült (Bazsalya, Hórich 2023), a kötetben csupán a legfontosabb eredményekre térünk ki (Bazsalya et al. 2023). A kutatás fő kérdése, hogy a szociális-fejlesztési programokat megvalósító egyházi háttérű karitatív szervezetek milyen szervezeti kihívásokkal néztek szemben a szociális fejlesztési programok megvalósítása során, hogyan alakult át a szervezeti struktúrájuk, miként reagáltak a feladatbővülésre, illetve az eddigiektől eltérő feladatkörökre.

A kutatási célok komplex megközelítése érdekében ebben az esetben is többféle módszertant használtunk a vizsgálat során (bővebben lásd a kötet utolsó fejezetében). Egyrészt elemeztük az egyes szervezetek nyilvánosan hozzáférhető mérlegadatait, eredménykimutatásait, éves beszámolóit. Másrészt online kérdőíves felmérést végeztünk az egyes szervezetek munkatársai körében. Harmadrészt, interjúkat készítettünk az egyes szervezetek vezető munkatársaival, illetve olyanokkal, akik pozíciójuknál, vagy az adott szervezetben eltöltött munkatapasztalatukból kiindulva rálátnak a változásokra.

Kutatásaink során a terepen dolgozó programmegvalósítók, valamint a szervezetek vezetői és munkatársai nem csupán adatközlők, hanem a kutatás aktív résztvevői is voltak (De Silva et al. 2014). Az ő bevonásukkal, közreműködésükkel, jóváhagyásukkal alakultak ki ugyanis a monitoring jelentések végleges változatai, illetve javaslataikat a szervezeti vizsgálat kérdőívébe is beépítettük.

Felhasznált források

Bazsalya Balázs, Hórich Balázs (2023): *Az EFOP 1.5.1-17 „Végtelen lehetőség” programot megvalósító szervezetek összehasonlító vizsgálata*. Gyerekesély Műhelytanulmányok 2023/2. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.

Bazsalya Balázs, Hórich Balázs, Perpék Éva (2023): A megvalósítók fő jellemzői a szervezeti kutatás eredményei tükrében. In: Perpék Éva, Kiss Márta (szerk.): *Véges és végtelen lehetőségek. A Végtelen lehetőség program értékelő vizsgálata*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.

Béres Tibor (2023): A Cigándi járás komplex fejlesztési programja. In: Perpék Éva, Kiss Márta (szerk.): *Véges és végtelen lehetőségek. A Végtelen lehetőség program értékelő vizsgálata*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.

De Silva, Mary J., Breuer, Erica, Lee, Lucy, Asher, Laura, Chowdhary, Neerja, Lund, Crick, Patel, Vikram (2014): Theory of change: a theory-driven approach to enhance the Medical Research Council's framework for complex interventions. *Trials*, 15(1), 1-13.

Donald, Graeme (2018): A brief summary of pilot and feasibility studies: Exploring terminology, aims, and methods. *European Journal of Integrative Medicine*, 24, 65-70.

EFOP-1.5.1.-17 Pályázati felhívás. *Végtelen lehetőség – Kísérleti program a leginkább elmaradott járások területi felzárkózása érdekében*, 2017.04.28 – 2022.05.26.
<https://archive.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=71257>

Farkas Zsombor, Tánczos Éva (2023): Végtelen lehetőség modellprojekt a Gönci járásban. In: Perpék Éva, Kiss Márta (szerk.): *Véges és végtelen lehetőségek. A Végtelen lehetőség program értékelő vizsgálata*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.

Keller Judit, Váradi Monika Mária (2023): Felzárkózási modellprogram a Sellyei járásban. In: Perpék Éva, Kiss Márta (szerk.): *Véges és végtelen lehetőségek. A Végtelen lehetőség program értékelő vizsgálata*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.

Koreny Ajna, Mátyás Lilla, Panyik Barbara, Sarok Ferenc (2022): *Végtelen tapasztalatok. Az EFOP-1.5.1-17 tapasztalatai alapján*. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat Modellprogramok. http://vegtelenlehetoseg.hu/wp-content/uploads/2022/11/veget_ero_vegtelen_JAVASLATCSOMAG.pdf

KSH Területi atlasz. https://www.ksh.hu/teruletatlasz_kozigazgatasi_egysegek

Kórodi Miklós (2023): Jelen-Lét program a Baktalórántházai járás felemelkedéséért. In: Perpék Éva, Kiss Márta (szerk.): *Véges és végtelen lehetőségek. A Végtelen lehetőség program értékelő vizsgálata*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.

Mátyás Lilla, Panyik Barbara, Sarok Ferenc (2020): *Félúton a Végtelenben. Végtelen lehetőség – felzárkóztató programok a leghátrányosabb helyzetű járásokban 2020 végén*. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat Modellprogramok. http://gyerekesely.maltai.hu/upload/file/vl2020_vegso.pdf

McGill, Elisabetj, Marks, Dalya, Er, Vanessa, Penney, Tarra, Petticrew, Mark, Egan, Matt (2020). Qualitative process evaluation from a complex systems perspective: a systematic review and framework for public health evaluators. *PLoS Medicine*, 17(11), e1003368.

Moore, Graham F., Audrey, Suzanne, Barker, Mary, Bond, Lyndal, Bonell, Chris, Hardeman, Wendy, ... Baird, Janis (2015): Process evaluation of complex interventions: Medical Research Council guidance. *BMJ*, 350. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.h1258>

Murray, Elisabeth, Treweek, Shaun, Pope, Catherine, MacFarlane, Anne, Ballini, Luciana, Dowrick, Christopher, ... May, Carl (2010): Normalisation process theory: a framework for developing, evaluating and implementing complex interventions. *BMC medicine*, 8, 1-11.

Panyik Barbara (2020): *A szociális és gyermekvédelmi ellátórendszer hiányosságai, nehézségei a hátrányos helyzetű járásokban, megoldási javaslatok és irányok*. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat Modellprogramok, 2020. Kézirat.

Pawson, Ray, Tilley, Nick (1997): An introduction to scientific realist evaluation. *Evaluation for the 21st century: A handbook*. Pp. 405-18.

Pleace, Nicholas (2016). *Elsőként lakhatás útmutató. Housing first guide Europe*. Brussels: FEANTSA.

Szőke Alexandra, Virág Tünde (2023): Segítő jelenlét születéstől a szakképzésig A Kunhegyesi járásban. In: Perpék Éva, Kiss Márta (szerk.): *Véges és végtelen lehetőségek. A Végtelen lehetőség program értékelő vizsgálata*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.

Thorseth, Astrid Hasund, Lamb, Jennifer, Mavodza, Constancia Vimbayi, Tembo, Mandikudza, Mushangari, Anesu Petra, Zinyandu, Eddington, ... White, Sian (2023): *Using Wash'Em to design handwashing programmes for crisis-affected populations in Zimbabwe*. A Process Evaluation. Preprint.

Weiss, C. H. (1997): Theory-based evaluation: past, present, and future. *New directions for evaluation*, 76, 41-55.